

1. Шевченко Т. Ісаія. Глава 35 / Т. Г. Шевченко // Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів. У 12 т. Т. 2. Поезія. 1847–1861 pp. / упоряд. та комент. В. С. Бородіна та ін. ; ред. тому В. С. Бородин. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 239–240.
2. Яблонська О. Етноментальний образ москаля в українській літературі дошевченківського періоду: чужий / свій серед українців / О. Яблонська // Волинь філологічна : текст і контекст. Імагологічна проблематика польської, білоруської, російської та української літератур і європейський контекст : зб. наук. пр. / упоряд. Л. К. Оляндер, Т. П. Левчук. – 2011. – Вип. 11. – С. 236–246.

Яблонская Ольга. Провинциальный код драматургии Григория Квитки-Основьяненко. Политологический и идеологический аспекты исследования обеспечили расшифрование провинциального кода драматургии Григория Квитки-Основьяненко. Просматриваются такие закономерности, как комплекс неполноценности, мещанство, проявления малороссийства, интеллектуальная и духовная коррозия, взяточничество, риторика обмана и самовосхваления, оппозиционные пары «столица империи – родная земля», «варварская Россия – цивилизованная Европа», наивность / хитрость местного населения, «свое чувственное (морально-этическое) – чужое рациональное». В текстах «Приезжий из столицы, или Суматоха в уездном городе», «Дворянские выборы», «Дворянские выборы, часть вторая, или Выбор исправника», «Шельменко – волостной писарь» оголены механизмы губернских (бес)порядков. Сюжеты произведений «Ясновидящая» и «Вояжеры» имеют свидетельства милитарной политики Российской империи. Развязка таких драматических произведений, как «Свадьба на Гончаровке», «Шельменко-денщик», «Бой-баба» обеспечивается образом бывалого и хитрого солдата.

Ключевые слова: драматургия Григория Квитки-Основьяненко, провинциальность, просветительские акценты, комплекс неполноценности, мещанство, риторика обмана и самовосхваления.

Yablonska Olga. Provincial Code Drama Grigoriy Kvitka-Osnovyanenko. Political and ideological aspects of the study provided the decryption code provincial drama of Grigoriy Kvitka-Osnovyanenko. It is traced patterns such as inferiority complex, pettiness, Little Russian expression, intellectual and spiritual corrosion, corruption, deception and rhetoric of self-congratulation, oppositional pairs «capital of empire – the native land», «barbaric Russia – civilized Europe», naive / trick of the local population, «his sense (moral and ethical) – alien rational». In the texts «Coming from the capital, or the turmoil in the provincial town», «Noble elections», «Noble elections, part two, or a police officer selection», «Shelmenko – district clerk» is showed provincial mechanisms (without) orders. Plots of works «Clairvoyant» and «Voyagers» contain evidence of military policy of the Russian Empire. Decoupling of such dramas as «Courtship in Goncharovka», «Shelmenko-Denshyk», «Boy-zinkan» is provided by image of experienced and cunning Moskal.

Key words: drama G. Kvitka-Osnovyanenko, provincialism, educational focus, inferiority complex, pettiness, rhetoric fraud and self-glorification.

Стаття надійшла до редколегії
14.05.2013 р.

УДК 821.161.2(438) (082.21)

Віктор Яручик

Особливості сучасної україномовної поезії в Польщі

1. У статті йдеться про поетичний доробок україномовних письменників у Польщі. Автор намагається проаналізувати творчість митців Холмщини, Підляшшя та Лемківщини періоду кінця ХХ – початку ХХІ століття. Основна увага зосереджена на нових іменах у літературному процесі і проблематиці їхньої творчості. Автор робить спробу проаналізувати особливості віршування, якими користуються поети, котрі з різних причин живуть за межами материкової України.

Ключові слова: поезія, творчість, літературний процес, письменник, автопрезентація.

Актуальність роботи. Поетичний доробок україномовних письменників у Польщі нині вважають одним із найменш досліджених явищ у сучасній літературознавчій науці. Твори Тадея Карабовича, Жені Жабінської, Юрія Гаврилюка, Івана Киризука, Володислава Грабана та багатьох інших досі залишаються малознаними для широкого кола любителів слова.

Постановка наукової проблеми та її значення. Творчому доробку сучасних україномовних митців у Польщі притаманна внутрішня роздвоєність. Потрібно звернути увагу на проблематику їхньої поезії, з'ясувати, що саме хвилює митців, котрі проживають у державі, яка досі остаточно не стала їхньою рідною домівкою, оскільки у своїх творах намагаються тяжіти до України.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Наприкінці ХХ ст. в Польщі дебютує численна група молодих поетів, котрі творять свої вірші українською літературною мовою, а ще – на місцевих говірках їхніх малих батьківщин – Холмщини, Підляшшя, Лемківщини.

У літературні з'являються не тільки нові прізвиська, а й нове відчуття творчої автономії у сфері естетичного збагачення мови як художнього матеріалу. Відбувається зміна в розумінні форми своєї присутності на українській творчій арені. Перша із цих змін стосується збільшення місткості творчого верстата, відкритості та інтенсивних пошуків художньої форми. Друга пов'язана з переосмисленням сфери етнічної тотожності молодого покоління українців у Польщі. В обох випадках логічною домінантою стає індивідуалізм і пов'язана з ним схильність до самопрезентації. У віршах це виражається надзвичайною конденсацією думки ліричного героя. Кожне слово, добре виважене, – це спроба осмислення:

*...Кім били
Кім є
Кім биті нам [1, с. 3].*

Це класичні питання пошуку власної тотожності. Вперше набрала голос в українській літературі Польщі справді молода генерація, і звідси виникає такий детермінізм пошуків, яким передусім має слугувати глибокий самоаналіз:

*Хочу відійти
в саму себе
босими ногами
переміряти
куточки душі
.....
зруйнувати
мур тривоги пізнання
вийти
з чистими думками
знаючи
як почати новий день [4, с. 12].*

Поезії відзначаються сміливістю «відкриття назовні», наповнюванням зовнішнього простору своїм буттям. Це вихід з ізоляції, самопрезентація.

Етнічне самовираження в індивідуальному вимірі розростається до групового виміру, індивідуальний ліричний герой часто замінюється колективним. Це може бути герой-бунтар, який вимагає свого місця на землі:

*оддайте мі
красу
лемківської пісні
під небом
Великого
Володимира
нич веце
я не хочу
лем хліба
и соли землі рідной
взяти без дозволу
.....*

*и бытии
и жыти
як рівний
серед рівных [6, с. 5].*

Часто-густо у зіткненні з дійсністю ці прагнення звучать у віршах трагічною нотою, яка ще сильніше примушує усвідомити величезне прагнення і силу боротьби за свою «присутність»:

*ще твій неспокій
кшталтування обрисів
виконування хребта
щоб не здатись
тепер і тут засвідчити
що не переривається
а все росте [8, с. 3].*

Пошуки і «вихід поза межі» також характерні для форми, яку «нова хвиля» поетів уносить на ґрунт української літератури в Польщі. Сучасні верлібр і білий вірш ставлять авторів перед потребою постійної винахідливості й тонкого відчуття образної мови. Для більшості авторів характерні кондесованість образу, стислість вираження думки, автономність кожної фрази, яка інколи буває дуже гострою, уривчастою. Це форма, що залишає інтерпретаційну відкритість і будує велику чуттєво-просторову та інтелектуальну глибину образів.

Одним із найбільш дозрілих, творчо скристалізованих і плодovitих авторів із молодшого покоління є Тадей Карабович. Він вийшов далеко за межі рідного подвір'я, але його творча уява насичується тим, що вміщається в слові «батьківщина». Для Карабовича це передусім Холмщина:

*Де баба смородину збирає у глек,
а брат смолисті галузки в багаття кида.
На клуні клекіт знайомий лелек, –
Тут край рідний,
Тут глухомань моя [5, с. 3].*

Однак Карабович не є регіональним поетом. Його творчість звернена до представників усіх українських земель у Польщі та Україні. Поезія Карабовича сильно вкорінена в рідну землю. Її образність і метафоричність виростають із тісного зв'язку з природою, з відчуття її законів. Одночасно вона прямує до філософських вершин, до пошуків суті існування. Молитва сплітається із жагою кохання, реальні виміри – з абстрактними. Уяву читача збуджують згустки свіжої думки, сполучення семантично віддалених слів у небанальні метафори, образні схрещення. Враження теперішньої відсутності на місці колишньої присутності він творить як архітектурну конструкцію з абстрактних і конкретних понять.

Надзвичайною поетичною обдарованістю відзначається Ярослава Хруник. Її творчості притаманна інтуїтивність поетичного відчуття, свобода і натуральність ліричного зображення. Майже кожен вірш письменниці демонструє її велику пошану до слова, до всіх мовних структур, уміння вхопити найглибшу суть внутрішньомовних залежностей, а також найглибшу суть життя, якою є плінність.

Цілком відмінною від вищезгаданої поезії, що впливає з «глибини душі», є творчість Мирослава Чеха. Його твори – це інтелектуальна праця зі словом і спроба різноманітних семантично-стилістичних трансформацій, спрямованих на те, щоб дійти до якоїсь небанальної художньої структури. Тому важко було б говорити про окреслене творче обличчя цього автора. Подекуди поезії Мирослава Чеха нагадують сюрреалістичний потік далеких одна від одної асоціацій.

Оригінальну, насичену християнським сакрумом поезію вносить на сторінки українських періодичних видань Роман Дрозд. Його поезія глибинна, сповнена почуттів внутрішнього роздвоєння.

На території Північного Підляшшя наприкінці ХХ ст. з'являється група поетів, окремі з яких писали місцевою говіркою: Ірина Боровик, Софія Сачко, Іван Киризюк, Ольга Підляшанка, Євгенія Овсянюк-Мартинюк, Юрій Баєна, Павло Киризюк, Юрій Гаврилюк, Женья Жабінська, Іван Хващевський, Степан Троц та ін.

Творчості підляських авторів притаманна внутрішня ліричність, туга за великою батьківщиною. Більшість поезій хоч і не вражають надзвичайною оригінальністю, проте зворушують читача своєю народнописенною милозвучністю, метафоричністю, образністю.

На Підляшші постійно дбають і про молоде поетичне покоління. Часто проводять літературні конкурси для молоді. Останнім часом традиційним став конкурс серед школярів «Поетичне триголосья».

Порівняно з Підляшшям напрям літературного розвитку на Лемківщині докорінно відрізняється передусім тим, що в першому варіанті процес був «доцентровий», а в другому – «відцентровий» [2, с. 10]. Хоч це й загальне явище, однак воно найбільш чітко виражається саме в літературі. Майже одразу після заснування «Нашого слова» в ньому з'явилася як певна окремішня одиниця «Лемківська сторінка», яка виплекала чимало цікавих лемківських творців.

Олена Дуць-Файфер у праці «Літературна творчість українців у Польщі після Другої світової війни» [3, с. 216] виділяє три основні напрями в післявоєнній лемківській поезії:

1. Напрямок народної поезії, який здебільшого формувала творчість Івана Русенка, Якова Дудри, Миколи Буряка, Івана Горощака, Семана Мандзеляна.

2. Напрямок туги за втраченим, окреслений глибоко патріотичною лірикою Меланії Собин, Івана Головчака й Івана Желема (домінував протягом 70-х років).

3. Напрямок лемківської автопрезентації з нового періоду лемківської поезії. Саме цей третій напрям є візитівкою лемківської літератури. Її творці – здебільшого молоді, активні люди, заангажовані в боротьбу за те, щоб лемківська культура була не музейним експонатом, а живою, динамічною, постійно розвивалася. Ці люди, переборюючи комплекс меншовартості, вийшли поза межі власної ізоляції з художнім маніфестом лемківського «я».

Напрямок лемківської автопрезентації актуально домінує в лемківській поезії. Цей напрям почав розвиватися в середині 80-х років, у час соціально-політичних змін у Польщі. Для лемківського суспільства ці зміни принесли насамперед організаційну незалежність і можливість публікуватися. Вперше у післявоєнний період вони змогли виступити від свого імені. На літературній ниві такі можливості їм створило Сондецьке видавництво, яке дуже зацікавилася можливістю публікації творів лемківських письменників.

Наприкінці ХХ ст. у літературний процес зі своїми поетичними збірками входять Петро Муриянка (П. Трохановський), Володислав Грабан, Стефанія Трохановська, Павло Стефановський, Олена Дуць.

Поетичне покоління, яке творило напрям автопрезентації, за винятком старшого за віком Павла Стефановського, було народжене на чужих землях і виховувалося в переселенських умовах. Для них більш актуальною є Лемківщина сучасна, яка функціонує в їхній свідомості в сенсі і територіальному, і суспільному. Ці письменники, як і розпорошені по всьому світу лемки, засвідчують своє існування на культурному, мовному, самобутньому рівнях, творячи водночас новий, відірваний від рідної території суспільний побут. Петро Муриянка, Павло Стефановський, Володислав Грабан, Стефанія Трохановська, Олена Дуць – головні творці напрямку лемківської автопрезентації – найбільше заангажовані у збереженні цього побуту, його гідності, у його впровадженні в лемківські сім'ї, не обов'язково традиційний побут, а оригінальний, який спирається на знаки і символи. В останні десятиліття творча активність письменників стає дуже продуктивною. Разом із поезією вони віддають свій час і сили на громадську діяльність – освітню, культурну, релігійну, наукову, видавничу. Усі живуть і творять на території етнічної Лемківщини. Тим глибше вони відчують трагізм і незворотність процесу змін на їхній землі. З іншого боку, рідний ґрунт під ногами дає їм змогу вбудовувати свій творчий світ у певні рамки, які містять базову етнічну ідентичність.

Висновки. Сучасна україномовна поезія в Польщі надзвичайно багата, розмаїта та оригінальна. Вона еволюціонувала від найпростіших жанрів, стилізованих під народні пісні, до оригінальних творів. Порівняно з Підляшшям та Холмщиною напрям літературного розвитку на Лемківщині докорінно відрізняється передусім тим, що в перших двох процес був «доцентровий», а в другому – «відцентровий».

Джерела та література

1. Гаврилюк Ю. Вірші / Ю. Гаврилюк // Наше слово. – Варшава, 1986. – № 15. – 13 квіт. – С. 3.
2. Гук Б. Озираючись за себе – українство в Польщі на зламі 1988/1989 років / Б. Гук // Зустрічі. – 1989. – № 19. – С. 10.
3. Дуць-Файфер О. Літературна творчість українців у Польщі після Другої світової війни / О. Дуць-Файфер // *Slavia Orientalis*. – 1996. – Т. XIV. – № 2. – С. 203–220.

4. Жабінська Є. Коли приходять Тиша / Є. Жабінська. – Більськ-Підляський, 1995. – 63 с.
5. Карабович Т. Холмщина / Т. Карабович // Наше слово. – 1986. – № 23. – С. 3.
6. Stefanowski P. ...и слезым вытер / P. Stefanowski // Икона – лемківській край. – Nowy Sącz, 1985. – S. 5.
7. Хруник Я. // Наше слово. – 1984. – № 30. – С. 3.
8. Чех М. // Наше слово. – 1983. – № 48. – С. 3.
9. Яручик В. Українська поезія, творена у Польщі, після Другої світової війни / В. Яручик // Український літературний провулок. – 2006. – Т.6. – С. 264–275.

Яручик Виктор. Особенности современной украиноязычной поэзии в Польше. В статье говорится о поэтическом наследии украиноязычных писателей в Польше. Автор пытается проанализировать творчество художников Холмщины, Подляшья и Лемковщины периода конца XX – начала XXI века. Основное внимание сосредоточено на новых именах в литературном процессе и проблематике их творчества. Сделана попытка проанализировать особенности стихосложения, которыми пользуются поэты, по разным причинам живущие за пределами материковой Украины. Важным является сравнение творчества старшего и младшего поколения поэтов в Польше. На тематическом уровне авторы тяготеют к теме автопрезентации, а Украина не всегда занимает ведущую роль. Интересно, что среди писателей много новаторов и традиционалистов, независимо от региона проживания. Большинство имен читатель услышит впервые.

Ключевые слова: поэзия, творчество, литературный процесс, писатель, автопрезентация.

Iaruchyik Viktor. Subject: Features of Modern Ukrainian-Language Poetry in Poland. The article is about the poetic heritage of Ukrainian writers in Poland. The author tries to analyze the work of artists Holm, Podlasie and Lemko of the late XX – early XXI century. The main focus is on new names in the literary process and the problems of their work. The author makes an attempt to analyze the characteristics of poetry used by the authors, who for various reasons live outside of mainland Ukraine. It is important to compare the creative heritage of the older and younger generation of poets in Poland. On a thematic level authors tend to topics autopresentation and Ukraine is not always the lead. Interestingly, among the many artists are innovators and traditionalists, no matter which region they live. Most of the names of heroes article the reader probably will hear for the first time.

Key words: poetry, art, literary process, the writer.

Стаття надійшла до редколегії
19.04.2013 р.

УДК 821.161.1'09

Ольга Яручик

Рецепція Тараса Шевченка в часописі «Biuletyn Polsko-Ukraiński»

У статті зосереджено увагу на рецепції творчості одного з найвидатніших митців слова у світовій літературі Тараса Шевченка у варшавському ілюстрованому тижневику міжвоєнного періоду «Biuletyn Polsko-Ukraiński». Авторка намагається підкреслити важливу роль, яку відіграв «Biuletyn» у тогочасних польсько-українських стосунках (30-ті роки XX ст.).

Ключові слова: польсько-українські взаємини, співпраця, творчість, переклади, критика.

Актуальність роботи. «Biuletyn Polsko-Ukraiński» вже багато років цікавить окремих дослідників – істориків, політологів, культурологів та літературознавців. Така ситуація викликана дуже широким спектром проблем, котрі підіймалися на сторінках часопису і не втрачають своєї актуальності протягом тривалого часу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Варшавський ілюстрований тижневик, що був заснований у час чергового загострення польсько-українських стосунків (створений 1932 р. та існував до кінця 1938-го), став провісником польсько-української приязні. За ці роки вийшло близько 290 чисел журналу. Редагував його відомий у 30-ті роки польський публіцист Володимир Бончковський. «Biuletyn Polsko-Ukraiński» був присвячений найболючішому питанню національної політики II Речі Посполитої – українському – і ставив за головну мету залагодити викликане нею польсько-українське протистояння в суспільстві, пропонуючи новий тип польсько-українських відносин.